

1.	Johdanto.....	2
2.	Tekstiilijätteisiin liittyvät keskeisimmät termit.....	2
2.1.	Jäte vai tuote - Jätelain mukainen määritelmä.....	2
2.2.	Keräyksen ja käsittelyn termit.....	4
2.3.	Rajanveto uudelleenkäytön ja uudelleenkäytön valmistelun välillä	4
3.	Poistotekstiilien keräys- ja lajittelutoiminnan hallinnolliset menettelyt	5
3.1.	Käytettyjen tekstiilituotteiden keräys uudelleenkäyttöä varten	5
3.2.	Milloin tarvitaan ilmoitusmenettely koskien jätteen keräystoimintaa?	6
4.	Vastuu tekstiilijätteen jätehuollosta	7
4.1.	Tekstiilijätteiden vastuunjaon nykytilanne	7
4.2.	Vastuunjaon vaihtoehtojen tarkastelu.....	8
4.3.	Ehdotus vastuunjaosta	10
5.	Poistotekstiilien maastavienti sekä kansainväliset jätesiirrot	10
5.1.	Uudelleenkäyttöön aiotut käytetyt tekstiilit	10
5.2.	Tekstiilijätteen vienti maasta.....	10
6.	Lähteet.....	12

Poistotekstiileihin kytkeytyvät juridiset ja hallinnolliset tulkinnat sekä menettelyt

1. Johdanto

Kiinnostus käytettyjen tekstiilien ja tekstiilijätteen erilliskeräykseen on nousussa. Paineita siihen näyttäisi olevan myös uudistuvan EUn jätedirektiivin myötä. Jätedirektiivin uusina tavoitteina on, että yhdyskuntajätteestä kierrätettäisiin 55 prosenttia vuonna 2025, 60 prosenttia vuonna 2030 ja 65 prosenttia vuonna 2035. Tekstiilijätteiden erilliskeräys on järjestettävä vuoteen 2025 mennessä (YM 2017).

TELAKETJU-hankkeen yhtenä tavoitteena on yhtenäistää poistotekstiilin keräys- ja lajittelumenettelyjä. Tämä edellyttää myös toimijaketjun käyttämien käytettyjen tekstiilien keräykseen ja hyödyntämiseen liittyvien termien yhdenmukaistamista. Yhtenäisten termien käyttö helpottaa viestintää ja kierrätystavoitteiden saavuttamista. Työpaketissa laadittiin ehdotus tekstiilijätteisiin liittyvistä keskeisimmistä termeistä, joiden käyttöön kannustetaan valtakunnallisesti. Tekstiilijätteen keräämiseen ja lajitteluun liittyvät hallinnollisten menettelyiden tarpeesta ja tulkinnoista laadittiin ohjeistus. Lisäksi tarkasteltiin vaihtoehtoisia malleja uudistaa tekstiilijätteen jätehuollon vastuunjakoa. Lopuksi koostettiin viranomaisohjeet käytettyjen tekstiilien ja tekstiilijätteen maastavientiin. Tehtäväkokonaisuuksien tarkasteluun sekä raportin tietojen kommentointiin osallistui laaja joukko hankkeessa mukana olevia toimijoita.

Työn suoritti Suomen ympäristökeskus.

2. Tekstiilijätteisiin liittyvät keskeisimmät termit

2.1. Jäte vai tuote - Jätelain mukainen määritelmä

Jätedirektiivin ja jätelain määritelmän mukaan *jätteellä* tarkoitetaan ainetta tai esinettä, jonka sen haltija on poistanut tai aikoo poistaa käytöstä taikka on velvollinen poistamaan käytöstä.

Määritelmä on tiukahko ja johtaa helposti monenlaisiin spekulointeihin käytännön esimerkkien kohdalla.

Käytöstä poisto viittaa siihen, että tekstiiliä ei ole tarkoitus enää käyttää alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan ja että kyse on jätteestä. Pohjoismaisen tekstiilijätteiden keräyksen ja kierrätyksen sertifiointijärjestelmää koskeneen selvityksen mukaan (Aagard Truelsen & Jansen 2017) materiaali määrittyy tekstiilijätteeksi, mikäli se kerätään kierrätystä, energiahyödyntämistä tai loppukäsittelyä varten. Juridisesta näkökulmasta jätettä ei määritä varsinaisesti sen käsittelytapa vaan jätedirektiivin ja jätelain mukainen määritelmä siitä, onko aineen tai esineen haltija poistanut tai aikooko poistaa käytöstä tai onko velvollinen poistamaan sen käytöstä. Tämän tulkinnan mukaan, jos tekstiilit on viety kunnalliseen jätekeräykseen ilman aikomusta uudelleenkäyttöön, ne tulkitaan yksiselitteisesti jätteeksi. Vastaavasti, jos käytetyt tekstiilit on toimitettu uudelleenkäyttöaikeissa keräykseen, jonka pääasiallinen tarkoitus on uudelleenkäyttö, tekstiilit määritellään tuotteeksi, eikä niihin sovelleta jätelainsäädäntöä.

Uudelleenkäyttö on toimintaa, jonka johdosta aine tai esine ei päädykään jätteeksi vaan jatkaa "elämänsä" tuotteena. Uudelleenkäytön edellytyksenä on, että tuotetta käytetään samaan tarkoitukseen kuin mihin se on valmistettu, eikä sen käyttöönotto edellytä käsittelyä.

Lakiin perustuva uudelleenkäytön määrittely jättää avoimeksi monta seikkaa. Voidaan pohtia, mitä tarkoitetaan tekstiilin käytöllä samaan tarkoitukseen kuin mihin se on valmistettu tai mitkä ovat sellaisia käsittelytoimia, joiden johdosta tekstiiliä ei luokitellakaan enää tuotteeksi vaan jätteeksi? Tätä pohdintaa on myöhemmin luvussa 3.

Seuraavia termejä määritelmiseen ehdotetaan käytettäväksi tekstiilien keräys- ja kierrätystoiminnassa:

Tekstiili

Tekstiili on materiaali, joka on valmistettu luonnonkuidusta tai tekokuidusta esimerkiksi kutomalla, neulomalla, punomalla tai huovuttamalla.

Tekstiili voi tarkoittaa myös kuituista valmistettua kuitukangasta tai huopaa, jossa kuidut on sidottu toisiinsa kemiallisesti, mekaanisesti tai lämmön avulla.

Tekstiili poikkeaa paperista erityisesti kuidun pituuden perusteella (sellukuitujen pituus 1-4mm ja tekstiilikatkokuidut >5mm).

Vaatteella tarkoitetaan puhtaita ja ehjiä vaatteita ja kodin tai toimiston tekstiilejä, joita voidaan kerätä uudelleenkäytettäväksi.

Tekstiili ei tarkoita kenkiä, polymeerivaahoja, filmejä tai niistä leikattuja nauhoja, laminoituja tuotteita kuten kuormapeitteitä, köysiä, kuormaliinoja tai kuitukomposiitteja.

Käytetyt ja ehjät tekstiilit eli tekstiilituotteet

Käytetyt ja ehjät tekstiilit ovat sellaisenaan uudelleenkäyttöön kelpavia vaatteita ja kodintekstiilituotteita. Tekstiilituotteita kerätään pääasiassa hyväntekeväisyysjärjestöjen toimesta.

Sivutuote

Jätelain mukaan aine tai esine ei ole jäte vaan sivutuote, jos se syntyy sellaisessa tuotantoprosessissa, jonka ensisijaisena tarkoituksena ei ole tämän aineen tai esineen valmistaminen, ja:

- 1) aineen tai esineen jatkokäytöstä on varmuus;
- 2) ainetta tai esinettä voidaan käyttää suoraan sellaisenaan tai sen jälkeen, kun sitä on muunnettu enintään tavanomaisen teollisen käytännön mukaisesti;
- 3) aine tai esine syntyy tuotantoprosessin olennaisena osana; sekä
- 4) aine tai esine täyttää sen suunniteltuun käyttöön liittyvät tuotetta sekä ympäristön- ja terveydensuojelua koskevat vaatimukset eikä sen käyttö kokonaisuutena arvioiden aiheuta vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle.

Sivutuotteen määritelmää sovelletaan suoraan hallintopäätöksissä, kuten esimerkiksi ympäristönsuojelulain mukaisessa ympäristölupamenettelyssä, mutta menettely voi tulla kyseeseen myös muussa kuin ympäristölupaa edellyttävässä toiminnassa. Myös valvontaviranomainen voi ottaa luokitteluun kantaa osana valvontatoimintaa.

Sivutuotemääritelmä voi olla monien tekstiilialan toimijoiden kannalta tärkeää, koska sivutuotteen käsittelyyn ei sovelleta jätelain mukaisia hallinnollisia menettelyjä.

Tekstiilijäte

Jätelain mukaan jätteellä tarkoitetaan ainetta tai esinettä, jonka sen haltija on poistanut tai aikoo poistaa käytöstä taikka on velvollinen poistamaan käytöstä. Tekstiilijäte on käytöstä poistettua tekstiiliä, joka on kerätty kierrätyksiä tai muuta hyödynnystä varten. Tekstiilijäte ei myöskään kelpaa sellaisenaan uudelleenkäyttöön eli se on rikkinäistä ja/tai likaista. Puhekielessä tekstiilijätteestä käytetään joskus termiä lumppu. Tekstiilijätteitä voidaan hyödyntää mekaanisesti, kemiallisesti tai termisesti.

Poistotekstiili

Poistotekstiili on omistajalleen tarpeetonta tekstiiliä ja se sisältää sekä tekstiilijätteet että käytetyt ja ehjät tekstiilit eli tekstiilituotteet. Jälkimmäiset ovat käytettävissä alkuperäisessä tarkoituksessaan. Lajittelematon poistotekstiili on jätettä.

Lumppu

Lumpulla tarkoitetaan yleisesti loppuun käytettyjä vaatteita ja kodin tekstiilejä.

Lumppu on jätettä.

Leikkuujäte

Tekstiilialan yrityksessä materiaalin leikkaamisesta syntyvä jäte / tuotannon sivutuote. Tässä selvityksessä myös mm. neulontakoneen jäte sekä langan kehräyksen jäte on laskettu tähän kategoriaan. Leikkuujäte saattaa joissakin tapauksissa täyttää sivutuotteen kriteerit, jolloin sitä ei enää luokitella jätteeksi. Luokittelu sivutuotteeksi tapahtuu yleisimmin ympäristölupaviranomaisen toimesta. Sivutuotteen tulee täyttää sivutuotteelle asetetut kriteerit.

2.2. Keräyksen ja käsittelyn termit

Jätelain mukaiset jätteen keräyksen ja käsittelyn määritelmät sekä lisähuomiot poistotekstiilinäkökulmasta

jätteen keräys

jätteen kokoamista kiinteistön haltijan, kunnan, tuottajan, jakelijan tai muun järjestämään vastaanottoaikaan omatoimista käsittelyä varten tai jätteen kuljettamiseksi käsittelyyn, mukaan lukien jätteen alustava lajittelu ja tilapäinen varastointi; *Määritelmä on sellaisenaan sovellettavissa tekstiilijätteen keräykseen.*

uudelleenkäyttö

tuotteen tai sen osan käyttämistä uudelleen samaan tarkoitukseen kuin mihin se on alun perin suunniteltu; *Käytettyjen tekstiilien uudelleenkäyttöä on myös tekstiilituotteiden, kuten kankaiden käyttö uusien tuotteiden materiaalina.*

uudelleenkäytön valmistelu

jätteen tarkistamiseksi, puhdistamiseksi tai korjaamiseksi toteutettavaa toimintaa, jolla käytöstä poistettu tuote tai sen osa valmistellaan siten, että se voidaan käyttää uudelleen ilman muuta esikäsittelyä; *Määritelmää voidaan soveltaa poistotekstiilien keräyksen jälkeiseen toimintaan.*

jätteen kierrätyksellä toimintaa, jossa jäte valmistetaan tuotteeksi, materiaaliksi tai aineeksi joko alkuperäiseen tai muuhun tarkoitukseen; jätteen kierrätyksenä ei pidetä jätteen hyödyntämistä energiana eikä jätteen valmistamista polttoaineeksi tai maantäyttöön käytettäväksi aineeksi; *Tekstiilien kierrätys on mekaanista, kemiallista tai termistä käsittelyä uusien tuotteiden raaka-aineeksi.*

jätteen hyödyntämisellä toimintaa, jonka ensisijaisena tuloksena jäte käytetään hyödyksi tuotantolaitoksessa tai muualla taloudessa siten, että sillä korvataan kyseiseen tarkoitukseen muutoin käytettäviä aineita tai esineitä, mukaan lukien jätteen valmistelu tällaista tarkoitusta varten; *Sekajätteen mukana kerätyt tekstiilijätteet hyödynnetään energiana jätteenpolttolaitoksissa.*

2.3. Rajanveto uudelleenkäytön ja uudelleenkäytön valmistelun välillä

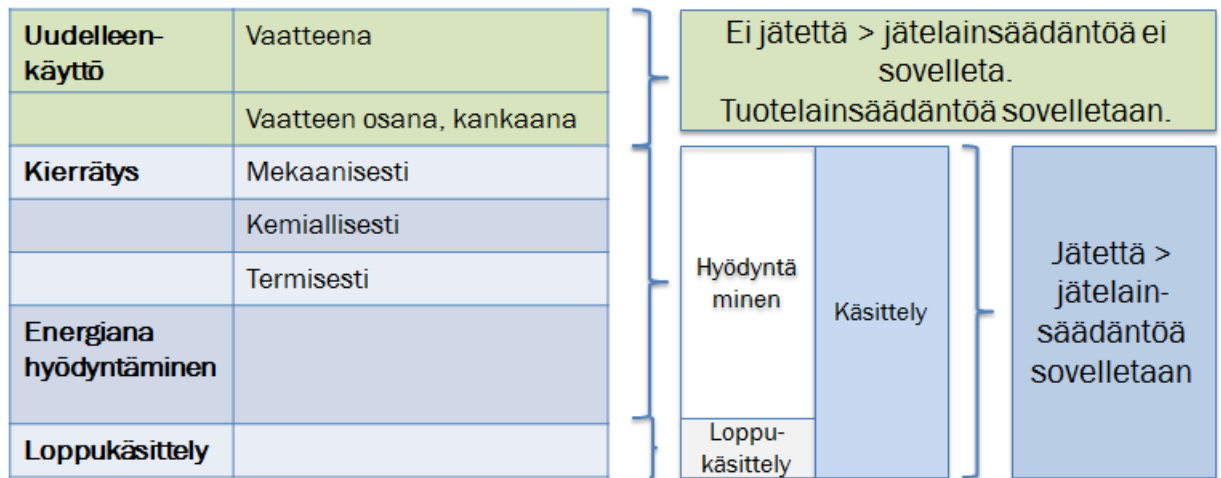
Tekstiilituotteet voidaan jaotella kudottuihin kankaisiin, neuloksiin, punoksiin ja lankoihin sekä kuitukankaisiin, eristeisiin ja täytteisiin. Näistä valmistetaan edelleen asusteita, vaatteita, sisustus- ja kodintekstiilejä sekä muita tuotteita. (Suomen Tekstiili ja Muoti ry 2017)

Hallinnollisten menettelyjen näkökulmasta keskeistä on se, onko kyse tuotteesta vai jätteestä. Viime aikoina tekstiilituotteiden materiaalin hyödyntäminen uudessa tuotteessa tai käyttökohteessa on yleistynyt. Toiminta on hyvin monimuotoista. Se voi olla muun muassa julkista työpajatoimintaa, pienimuotoista ja yksityistä joko ei-ammattillista tai ammattillista toimintaa sekä myös laajempaa yritystoimintaa. Viimeisestä esimerkkinä Dafecor Oy, Touchpoint Oy tai Globe Hope Oy. Myös materiaalien hankinta- ja keräystavat vaihtelevat ei-ammattimaisesta ja pienimuotoisesta laajempaan toimintaan.

Valmistustoiminnan määrittely uudelleenkäytöksi, uudelleenkäytön valmisteluksi tai kierrätykseksi tulee määritellä tapauskohtaisesti. Nykyisin uudelleenkäyttöä koskevaan toimintaan ei sovelleta jätelakia ja sen menettelyjä. Tämän tulkinnan kannalta keskeistä on sekä aiottu käyttötarkoitus sekä keräyksen ohjeistus. Nykyisen menettelyn perusteluna voidaan pitää sitä, että uudelleenkäytön määritelmässä viitataan tuotteen tai sen osan käyttöön samaan tarkoitukseen mihin se on valmistettu. Vaatteiden tai kodintekstiilien osalta tulkintaa edellyttäviä asioita ovat sekä "tuotteen osa" että "samaa tarkoitukseen". Laveasti määritellen voidaan tulkita, että kangas, vetoketju tai vaikka koristeena oleva reunapitsi on tekstiilituotteen osa ja niiden käyttö sellaisenaan uuden tuotteen materiaalina on siten uudelleenkäyttöä. Sama tarkoitus voi olla käyttöä tekstiilituotteen osana, vetoketjun käyttöä vetoketjuna tai kankaan käyttöä tekstiilituotteen osana. Siten käytettyjen tekstiilituotteiden, kuten kankaiden käyttö uusien tuotteiden materiaalina on uudelleenkäyttöä.

Poistotekstiilejä, eli sekä tekstiilituotteita ja tekstiilijätteitä sisältävien jätteiden käsittely voi pitää sisällään myös uudelleenkäytön valmistelua. Tällöin poistotekstiilistä erotellaan uudelleenkäyttöön kelpaava osuus sekä kierrätykseen ja hyödyntämiseen kelpaava osuus.

Viestinnän kannalta on erittäin tärkeää, että jatkossa erotetaan toisistaan uudelleenkäyttö sekä kierrätys.

Kuva 1. Jätelain termit ja jätelainsäädännön soveltamisen tarve

Tekstiilien kierrätys ja käsittely

Tekstiilijätteen kierrätysmenetelmät voidaan jakaa mekaaniseen, kemialliseen ja termiseen kierrätykseen. Mekaanisella kierrätyksellä tarkoitetaan tekstiilin kudoksen rikkomista kuiduksi ja syntyneen kuidun käyttämistä erilaisten uusiokuitutuotteiden kuten täytemateriaalien ja imeytystuotteiden valmistukseen tai uudestaan tekstiilituotteisiin soveltuvan langan raaka-aineeksi. Kemiallisessa kierrätyksessä kuitujen raaka-aine kierrätetään uusien kuitujen raaka-aineeksi liuotuksen (polymeeritasolla) tai muiden kemiallisten prosessien kautta (monomeeritasolla). Termisen kierrätys on lähinnä synteettisten kuitujen kierrätystä (polymeeritasolla) sulakehräyksen avulla takaisin kuiduiksi. (Heikkilä 2017)

Suomessa on tutkimuslaitosten yhteistyönä kehitetty tekstiilien kemiallisen kierrätyksen menetelmiä, jotka perustuvat selluloosan liuottamiseen ja kuitujen erottamiseen ja palauttamiseen tekstiilituotannon raaka-aineeksi (VTT 2014). Teknologia ei ole vielä kaupallisessa käytössä.

3. Poistotekstiilien keräys- ja lajittelutoiminnan hallinnolliset menettelyt

3.1. Käytettyjen tekstiilituotteiden keräys uudelleenkäyttöä varten

Käytettyjen tekstiilien keräystoiminta voi olla keräystä suoraan kuluttajilta joko aluekeräyksen, kiinteistöllä tapahtuvan keräyksen tai vaikka myymälässä tapahtuvan keräyksen avulla. Se voi myös olla yritysten tai organisaatioiden välistä materiaalikauppaa, missä suuremmat, tasalaatuiset materiaalierät vaihtavat omistajaa.

Käytettyjen tekstiilien keräyksen ohjeistus yhdessä aiotun käyttötarkoituksen kanssa määräävät tarvittavan hallinnollisen menettelyn (kuva 2.). Käytettyjä tekstiilejä vastaanottavat ja keräävät hyväntekeväisyysjärjestöt ovat ohjeistaneet keräyksensä koskemaan käyttökelpoisia, puhtaita ja ehjiä vaatteita ja tekstiilejä. Kerätyt tuotteet on tarkoitettu uudelleenkäyttömarkkinoille. Ohjeen ja aikomuksen perusteella toiminta luokitellaan tekstiilituotteiden uudelleenkäytöksi. Hyväntekeväisyys toiminnan lisäksi viime aikoina on lisääntynyt myös kaupallinen uudelleenkäyttötoiminta

Osa kuluttajista ei noudata ohjeistusta ja keräykseen päätyy tällöin virheellisesti käyttökelpotonta tekstiilijätettä. Kotimaisen tutkimuksen (Dahlbo ym. 2015) mukaan hyväntekeväisyysjärjestöjen vastaanottamasta materiaalista päätyy viidennes jätteeksi. Väärinkäytökset lajittelussa ovat kuitenkin uudelleenkäyttöön keräävistä järjestöistä riippumaton tekijä, eivätkä siten toimi

perusteena tarvittavalle hallinnolliselle menettelylle. Tekstiiliä keräävien organisaatioiden toiminta perustuu hyväkuntoisten tekstiilien uudelleenkäyttöön ja keräykseen päätyvä mahdollinen jäte on vain rasite toiminnalle.

Mikäli lajitteluohjeistus perustuu puhtaiden, käyttökelpoisten ja ehjien tekstiilien keräykseen, keräys koskee tekstiilien uudelleenkäyttöä, ei tarvetta jätelainsäädännön mukaiselle ilmoitusmenettelylle ole.

Käyttökelpoiset, ehjät ja puhtaat vaatteet ja tekstiilit	Poistotekstiilit eli 1)käytetyt ja ehjät tekstiilituotteet sekä 2)rikkinäiset vaatteet ja tekstiilit	Poistotekstiilit
Aikomuksena uudelleenkäyttö	Aikomuksena sekä uudelleenkäyttö että kierrätys	Aikomuksena jätteen käsittely
Tuote, ei jäte	Jäte	Jäte
Ilmoitusmenettely tarvitaan !		

Kuva 2. Peruslinjat jätelain mukaisen ilmoitusmenettelyn soveltamiselle

Suomessa käytöstä poistettujen vaatteiden ja tavaroiden keräystä ja lajittelua uudelleenkäyttöä varten tekevät hyväntekeväisyysjärjestöt kuten esimerkiksi UFF, FIDA, SPR. Viime vuosina on syntynyt myös uusia yrityksiä, jotka keräävät tekstiilejä uudelleenkäyttöä varten esim. Emmy Clothing ja Recci. Silloin, kun keräyspisteet sijaitsevat kunnallisen jätelaitoksen ylläpitämien alueellisten jätteen vastaanottoaikojen yhteydessä, keräyksestä sovitaan erikseen kunnan kanssa.

Käytettyjen tekstiilien keräystä voidaan suorittaa myös Suomen Pakkauskierätyks RINKI Oyn järjestämissä kuluttajapakkausten keräyspisteissä. RINKI Oy vuokraa astiapaikkoja sopimusperusteisesti. Sopimuksissa käsitellään mm. osapuolten vastuut ja velvoitteet. RINKIn mukaan kerääjällä tulee olla tarvittavat luvat ja resurssit keräystä varten. Lisäksi kerääjän tulee osoittaa, että tekstiilit kerätään, kuljetetaan ja uudelleen käytetään ja kierrätetään itse tai yhteistyökumppaneiden kanssa voimassaolevan lainsäädännön mukaisesti. (RINKI 2017) Tyypillisesti keräys koskee käytettyjä tekstiilituotteita, ei tekstiilijätettä. Tekstiilijätteiden keräyksen osalta vastuu on pääosin kunnalla.

3.2. Milloin tarvitaan ilmoitusmenettely koskien jätteen keräystoimintaa?

Mikäli lajitteluohjeistuksen mukaan keräykseen saa toimittaa sekä käytettyjä ja ehjiä tekstiilejä että rikkinäisiä ja käyttökelvottomia tekstiilejä (eli poistotekstiiliä), kyse on jätteestä ja toimintaan sovelletaan jätelain mukaisia menettelyjä. Tässä tapauksessa oletetaan, että toiminnan tarkoituksena ovat yhtä lailla sekä uudelleenkäyttö että kierrätys.

Jätteen keräyksellä tarkoitetaan jätelain 6§ mukaan jätteen kokoamista kiinteistön haltijan, kunnan, tuottajan, jakelijan tai muun järjestämään vastaanottoaikaan omatoimista käsittelyä varten tai jätteen kuljettamiseksi käsittelyyn, mukaan lukien jätteen alustava lajittelu ja tilapäinen varastointi.

Jätteen ammattimaisesta keräystoiminnasta on tehtävä jätelain 100§n mukainen ilmoitus jätehuoltorekisteriin. Ilmoitus tehdään sen kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle, jonka alueella keräystä harjoitetaan. Ohjeistusta ilmoituksen tekemiseen annetaan muun muassa ympäristöministeriön 5.4.2013 päivätyssä muistiossa ”Jätteen keräystoiminnan merkitseminen jätehuoltorekisteriin”.

Ympäristöministeriön tulkintaohjeen (YM 2013) mukaan ammattimaista jätteen keräystoimintaa ovat esimerkiksi kunnan, tuottajayhteisöjen, tiehallinnon ja jätealan yritysten järjestämät sekajätteen tai lajitellun jätteen vastaanottopaikat.

Jotkut liikkeet ja vaateketjut vastaanottavat myymälöissään myös uudelleenkäyttöön kelpaamatonta tekstiilijätettä. Tällaista toimintaa ei pidetä ammattimaisena jätteen keräystoimintana eikä kerääjältä edellytetä 100 §:n mukaista ilmoitusta jätehuoltorekisteriin. Vapautus ilmoitusmenettelystä tulee suoraan EU:n jätedirektiivistä. Perusteena on esitetty keräyksestä aiheutuvaa pienempää riskiä sekä jätteen erilliskeräyksen edistämistä.

Myöskään vapaaehtoiset keräystapahtumat eivät ole jätelain tarkoittamaa ammattimaista toimintaa. Toiminnan ammattimaisuus kytkeytyy myös siihen, että keräys on pysyvä osa liiketoimintaa. Omassa toiminnassa syntyvän jätteen syntypaikalla tapahtuva keräys ei ole jätelaissa tarkoitettua ammattimaista keräystä.

4. Vastuu tekstiilijätteen jätehuollosta

4.1. Tekstiilijätteiden vastuunjaon nykytilanne

Tekstiilijätteet ovat osa yhdyskuntajätevirtaa. Vuonna 2015 tekstiilijätteet muodostivat arvion mukaan 2,4 % koko yhdyskuntajätevirrasta (Sahimaa 2017).

Nykyisen yhdyskuntajätehuollon vastuunjaon mukaan yhdyskuntajätteeksi luokitelluista tekstiilijätteistä vastaavat osin kunnat sekä osin jätteen haltijat itse. Vastuunjako on asetettu jätelaissa. Kaikesta yhdyskuntajätteestä kuntien vastuulle kuuluvat 56 prosenttia, tuottajien vastuulle 25 prosenttia ja jätteen haltijan vastuulle 19 prosenttia (HE 2017).

Kunnan vastuulle kuuluvat kotitalouksien tekstiilijätteet sekä julkisen toiminnan yhdyskuntajätteet sekä yksityisten sosiaali- ja terveyspalvelujen ja koulutuslaitosten yhdyskuntajätteet.

Jätteen haltijan omalle vastuulle kuuluvat asumisen jätettä vastaavat tekstiilijätteet yksityisistä toiminnoista kuten kaupasta, palveluista ja teollisuudesta.

Yhdyskuntien jätteistä kotitalouksien jätteet sekä toistaiseksi julkisten hallinto- ja palvelutoimintojen sekä yksityisen koulutustoiminnan ja terveydenhuollon jätteet kuuluvat kunnan vastuulle. Hallituksen esityksen mukaan jätelakia tullaan uudistamaan siten, että kunnan vastuu supistetaan koskemaan vain kotitalouksien sekä kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyviä jätteitä (HE 2017). Uudistuksen myötä kunnan vastuulta siirtyisi arviolta 230 000 tonnia yhdyskuntajätettä eli noin 8,5 prosenttia yhdyskuntajätteen kokonaismäärästä.

Tuleva yhdyskuntajätehuollon vastuunjako:

Kunnan vastuulle kuuluvat kotitalouksien sekä kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvät tekstiilijätteet

Jätteen haltijan omalle vastuulle kuuluvat julkisen toiminnan, yksityisten sosiaali- ja terveyspalvelujen ja koulutuslaitosten tekstiilijätteet sekä asumisen kaltaiset yksityisten toimintojen (ml. kauppa, palvelut ja teollisuus) tekstiilijätteet

Koska uudelleenkäyttöön kerättävät käytetyt ja ehjät tekstiilit eivät ole jätettä, ne eivät kuulu kunnan jätehuollon järjestämisvastuun piiriin.

4.2. Vastuunjaon vaihtoehtojen tarkastelu

Tässä hankkeessa vastuunjaon tarkasteluun muodostettiin kolme eri vaihtoehtoa, joiden toteutettavuutta arvioitiin keväällä 2017 järjestetyssä työpajassa sidosryhmäyhteistyönä sekä erillisin asiantuntijahaastatteluin. Toteutettavuusnäkökulmat edustavat osin eri toimijoiden kantoja ja ne voivat olla keskenään vastakkaisia.

Kahta ensimmäistä vastuunjaon mallia voidaan soveltaa vain yhdyskuntajätteeseen, kun taas kolmatta mallia voidaan soveltaa myös muuhun kuin yhdyskuntajätteeseen.

Vastuunjaon vaihtoehtoiset mallit olivat:

- **Nykyinen menettely**

Tekstiilijäte on osin kunnan vastuulla olevaa jätettä ja osin jätteen haltijan vastuulla olevaa jätettä. Nykyisessä menettelyssä tekstiilien keräystä voidaan jatkaa nykyiseen tapaan. Yksityinen toimija voi ryhtyä keräämään kunnan vastuulla olevaa jätettä, mikäli keräyksestä ja käsittelystä sovitaan erikseen kunnan kanssa. Tällöinkin viimesijainen vastuu säilyy kuitenkin kunnalla. Tekstiilituotteiden keräys uudelleenkäyttöön jatkuu tavalliseen tapaan, eikä lukeudu vastuutarkasteluun.

- **Jätelain muutos kunnan vastuuseen jätehuollosta tekstiilijätteen osalta**

Menettelyssä jätelakia muutettaisiin rajaamalla tekstiilijätteet pois kunnan vastuulta ja siirrettäisiin tuottajan vastuulle. Mallissa luotaisiin kansallinen tuottajavastuujärjestelmä tekstiileille.

- **Vapaaehtoinen, Green deal -tyyppinen sopimus**

Keskeiset toimijat (YM, kunnat sekä tekstiilien valmistajat/maahantuojat) sopivat keskenään tekstiilijätteen keräämisen järjestämisestä ja käsittelystä, siihen liittyvistä tavoitteista, velvoitteista, yhteistyöstä. Sopimuksen piiriin voidaan lukea myös teollisuuden jätteet ja sivuvirrat.

Mallien vahvuuksia ja heikkouksia tarkasteltiin seuraavien seikkojen näkökulmasta:

- Kenen kannalta ratkaisumalli on hyvä/huono (tekstiilien arvoketjussa huomioiden kaikki toimijat valmistajista ja maahantuojista kuluttajiin),
- onko ratkaisumalli yksiselitteinen vai voiko aiheuttaa lisäristiriitoja toimijoiden keskuudessa,
- yleinen hyväksyttävyyys,
- aiheutuuko ratkaisumallista kustannuksia, hallinnollista lisätaakkaa,
- voiko vahvistaa tekstiilijätteiden ympärillä tapahtuvaa liiketoimintaa.

Taulukossa esitetään kootusti huomioita liittyen eri mallien toteutettavuuteen.

	Nykyinen menettely	Jätelain muutos – tuottajavastuu	Green deal
Vahvuudet	<ul style="list-style-type: none"> • Kuntien myönteinen suhtautuminen poistotekstiilikeräykseen – nykyisessä systeemissä on kehittämispotentiaalia. • Yksityisten toimijoiden tasalaatuiset ja suuremmat erät ovat helposti kerättävissä kierrätykseen. Tulevaisuudessa koskee myös julkisen sektorin eriä. • Hyväntekeväisyysjärjestöjen keräysverkosto	<ul style="list-style-type: none"> • Mahdollistaa tehokkaan yhtenäisen keräyksen riippuen systeemin detaljeista. Kattaa alleen koko tekstiilijätevirran. • Saattaa vähentää maasta viedyn huonokuntoisen käytetyn tekstiilin määrää kolmansiin maihin • Voisi lisätä investointeja ja synnyttää uutta liiketoimintaa, kun laajemmat materiaalivirrat tiedossa	<ul style="list-style-type: none"> • Eri osapuolten hyväksyntä saattaisi löytyä helposti. Tämä riippuu kuitenkin sopimuksen sisällöstä. • Kattaa alleen laajemman materiaalivirran (myös teollisuuden sivutuotteet ja jätteet). • Voisi lisätä investointeja ja synnyttää uutta liiketoimintaa, kun laajemmat materiaalivirrat tiedossa

	uudelleenkäyttöä varten on vahva		
Heikkoudet	<ul style="list-style-type: none"> Nykyjärjestelmä on toimijoille epäselvä. Tietoa ja pelisäännöt puuttuvat. Toimijoilla on osin epäily jätelain hallinnollisia menettelyjä kohtaan. Puutteet valvonnassa. Investointeja keräys- ja kierrätysteknologiaan ei uskalleta tehdä, jos raaka-aineen saanti on epävarmaa. 	<ul style="list-style-type: none"> Kansallinen tuottajavastuu heikentäisi Suomen kilpailukykyä tekstiiliteollisuudessa. Tuottajavastuu saattaisi heikentää uudelleenkäyttötoiminnan edellytyksiä Tekstiilien tuottajavastuulle ei löydy poliittista tahtotilaa ja yleistä hyväksyntää Lisäisi toimijoiden hallinnollista taakkaa Vastuunjaon toistuvat muutokset heikentävät lainsäädännön ennakoitavuutta Järjestelmä ei kannusta tuotesuunnitteluun eli kestäviin vaatteisiin ja jätteen synnyn ehkäisyyn 	<ul style="list-style-type: none"> On epäselvää, mistä sovittaisiin ja keiden kesken. Viime kädessä kunnat ovat juridisesti jätehuollosta vastuussa – sopimus ei voi mennä lain edelle. Jättää liikaa vapaaehtoisuuden varaan. Sopimuksen laadinnasta ja seurannasta aiheutuva hallinnollinen taakka Sopimisen ulkopuolelle jäävät ”villit” toimijat haaste.

Tarkastelluista vaihtoehdoista yksikään ei tarjoa sellaista ratkaisua vastuunjakokysymykseen, josta eri osapuolet olisivat täysin samaa mieltä. Toisaalta tahtoa tekstiilijätteiden kierrätyksen lisäämiseen löytyy kaikilta.

Toimijakenttä on osin eri mieltä vastuunjaon vaihtoehtojen vahvuuksista ja heikkouksista. Vaikka tuottajavastuujärjestelmä vauhdittaisi keräyksen ja kierrätyksen toimia, ei tekstiilijätteen siirtämistä tuottajavastuun alle kannateta juuri lainkaan. Kansallinen tuottajavastuujärjestelmä nähdään muun muassa uhkana suomalaiselle tekstiililiiketoiminnalle. Lisäksi tuottajavastuun myötä lisääntyisi myös eri toimijoihin kohdistuva hallinnollinen taakka. Tuottajavastuujärjestelmää koskeneessa kritiikissä tuotiin esille myös se, ettei järjestelmillä ole ollut suurta vaikutusta tuotesuunnitteluun ja edelleen jätteen synnyn ehkäisyyn.

Vapaaehtoinen sopiminen tekstiilijätevirtojen keräyksen ja kierrätyksen järjestämisestä lupaisi kevyempää ja helpommin hyväksyttävissä olevaa menettelyä. Kiinnostus ympäristöhaasteiden ratkomisen vapaaehtoiseen sopimiseen on lisääntynyt. Green dealilla tarkoitetaan vapaaehtoista sopimusta valtion ja elinkeinoelämän välillä. Sopimukseen sitoutuvat osapuolet sopivat yhteisestä tavoitteesta, toimista ja seurannasta. Sopimusta voidaan käyttää ohjauksena lainsäädännön asemesta (YM 2016). Ympäristöministeriö on solminut Kaupan liiton kanssa ensimmäisen Green deal -sopimuksen (Muovikassisopimus), jolla pakkausjätedirektiivin muutos pannaan täytäntöön vapaaehtoisuuteen perustuvan sopimuksen eikä lain avulla. Green deal –menettely on siis suunniteltu alun perin hieman toisenlaiseen tarkoitukseen. Tekstiilien osalta ei ole aivan selkeästi määriteltävissä keiden välillä sopimus pitäisi muodostaa. Perimmäinen ongelma lienee kuitenkin se, että koska vastuu yhdyskuntajätteenä katsottavien tekstiilijätteiden osalta on jätelaissa jo määritelty kuntien vastuulle, ei sitä voi vapaaehtoisella sopimisella muuttaa muuksi.

Tekstiiliteollisuuden sivuvirtojen ja jätteiden keräyksestä ja kierrätyksestä sopiminen vapaaehtoisessa sopimusmenettelyssä ei sekään tarjoa varsinaista pitävää ratkaisua. Vastuu tässäkin tapauksessa säilyisi jätteen haltijalla.

Osa toteutettavuuteen liittyvistä näkökulmista ovat samoja eri vastuunjaon malleissa. Sekä nykyjärjestelmässä että vapaaehtoisessa sopimuksessa maasta vietyjen tekstiilien kohtalo jää osin epäselväksi. Oletuksena on, että tuottajavastuujärjestelmässä maastavienti vähenee yhtenäisen keräysjärjestelmän ansiosta. Valvonnalla ja sen mahdollisilla puutteilla on tässä myös

oma osuutensa. Kansalaisten rooli lajittelijoina ja suoriutuminen lajittelutehtävässä on haaste kaikissa vastuunjaon malleissa.

Nykyisessä toimintaympäristössä, jossa tekstiilien tuottajavastuuta ei suunnitella EU-tasolla, vastuunjaon ratkaisu löytyy lähempää.

4.3. Ehdotus vastuunjaosta

Tekstiilijätteen vastuunjako tulee nykyisessä toimintaympäristössä hoitaa nykyistä vastuunjako noudattaen ja nykyistä järjestelmää kehittäen.

Nykyistä menettelyä, jossa kunnat vastaavat yhdyskuntajätteeksi luokitellun tekstiilijätteen jätehuollosta voidaan kehittää eteenpäin lisäämällä toimijoiden tietoa ja tarkentamalla yhteisiä pelisääntöjä olemassa olevan lainsäädännön puitteissa. Vaikka kunnat vastaavat tekstiilijätteen keräyksestä ja jätehuollosta, käytännössä ne kilpailuttavat keräyksen ja kierrätyksen palvelut yksityisillä jätehuoltoyrityksillä. Näin toimitaan yleisesti kunnallisessa jätehuollossa.

Muun tekstiilijätteen esimerkiksi teollisuuden tekstiilijätteen tai hyväntekeväisyysjärjestöjen lajittelulaitoksella syntyvän tekstiilijätteen osalta vastuu säilyy jätteen haltijalla eli muutkin kuin kunta voivat sopimusten mukaan kerätä jätettä.

Kattavan keräyksen ja kierrätyksen kannalta riittävän tekstiilimäärän turvaamiseksi, olisi tarve kokoavalle organisaatiolle, joka ryhtyisi järjestämään keräystä ja hoitaisi sopimisen kuntien ja muuta kuin yhdyskuntatekstiilijätettä tuottavien tahojen kanssa. Pelisääntöjen ja järjestelmän yksityiskohdat tulisi pohtia yhteistyössä keskeisten osapuolten kesken.

5. Poistotekstiilien maastavienti sekä kansainväliset jätesiirrot

Jätteiden kansainvälisistä siirroista säädetään EU:n jätteensirtoasetuksessa, Baselin vaarallisten jätteiden siirtoja koskevassa sopimuksessa sekä OECD:n hyödynnettävien jätteiden siirtoja koskevassa päätöksessä. Myös Suomen jätelaissa on näitä kansainvälisiä sopimuksia ja lakeja täydentäviä säännöksiä.

5.1. Uudelleenkäyttöön aiotut käytetyt tekstiilit

Käytettyjen, lajiteltujen ja käyttökelpoisten vaatteiden ja tekstiilien vienti suoraan uudelleenkäyttöön ei ole jätteen maastavientiä. Viejän velvollisuus on osoittaa, että siirrettävä aine tai esine ei ole jätettä ja että kyseessä ei ole jätevientä. Asiakirjana käyvät esimerkiksi laskukuitti kierrätyskeskuksesta tai vapaamuotoinen todistus lajittelusta ja lajittelijatahon yhteystiedot ja molemmissa viejän vakuutus että tekstiilit eivät ole jätettä. Yksityiset (RECCI, UFF yms) toimijat saavat viedä maasta ainoastaan käyttökelpoisia vaatteita (hyväntekeväisyys). Muussa tapauksessa materiaali on jätettä ja näin ollen kunnan vastuulla. Eurooppaan kierrätyslaitokseen poistotekstiiliä voi siis nykymallissa toimittaa ainoastaan kunnallisen jätehuollon kautta.

Vientiä ja kansainvälisiä jätesiirtoja valvovat viranomaiset voivat vaatia asiakirjatodisteita (esimerkiksi tietoa vaatteen tai tekstiilin alkuperästä) sen varmistamiseksi, ettei kyseessä ole jätevientä. Viranomaiset voivat päättää, että aine tai esine on jätettä, jos riittäviä todisteita ei ole toimitettu viranomaisten asettamassa määräajassa ja tällöin kuljetusta tai siirtoa käsitellään laittomana siirtona.

5.2. Tekstiilijätteen vienti maasta

Jätteenä maasta vietäviä tekstiilejä koskee kansainvälisten jätesiirtojen valvonta. Vientiin sovelletaan joko ilmoitusmenettelyä eli jättesiirtolupaa tai ns. vihreän siirron menettelyä. Lajitellut tekstiilijätteet voi viedä maasta hyödynnettäväksi toiseen maahan vihreää jätesiirtokäytäntöä noudattaen. Vihreä jätesiirtomenettely koskee vientiä materiaalina tai energiana hyödynnettäväksi. Käytännön edellytyksenä menettelylle ovat:

- siirron mukaan pitää liittää täytetty vihreän siirron siirtoasiakirja (jätteensiirtoasetuksen liite VII). Siirron järjestäjän on oltava suomalaisyritys tai suomalainen henkilö.
- siirron järjestäjän ja vastaanottajan on solmittava jätteensiirtoasetuksen 18 artiklan mukainen sopimus

Tekstiilijätteiden nimike jätteensiirtoasetuksen vihreässä listassa on B3030. Kaikkia listassa lueteltuja tekstiilejä voi sekoittaa keskenään.

B3030 Tekstiilijätteet

Seuraavat aineet ovat vihreän listan jätettä sillä edellytyksellä, ettei niitä ole sekoitettu muuhun jätteeseen ja että ne on valmistettu tietyt laatuvaatimukset täyttäväiksi:

- Silkkijätteet (myös kelauskelvottomat kokongit, lankajätteet ja garnetoidut jätteet ja lumput)
  - karstaamattomat ja kampaamattomat
  - muut
- Villajätteet ja hienon tai karkean eläimenkarvan jätteet, myös lankajätteet, ei kuitenkaan garnetoidut jätteet ja lumput
  - villan tai hienon eläimenkarvan kampaajätteet
  - muut villan tai hienon eläimenkarvan jätteet
  - karkean eläimenkarvan jätteet
- Puuvillajätteet (myös lankajätteet ja garnetoidut jätteet ja lumput)
  - lankajätteet
  - garnetoidut jätteet ja lumput
  - muut
- Pellavarohtimet ja -jätteet
- Hampun (Cannabis sativa L.) rohtimet ja jätteet (myös lankajätteet ja garnetoidut jätteet ja lumput)
- Juutin ja muiden niinitekstiilikuitujen (paitsi pellavan, hampun ja ramin) rohtimet ja jätteet (myös lankajätteet ja garnetoidut jätteet ja lumput)
- Sisalin ja muiden Agave-suvun kasvien tekstiilikuitujen jätteet (myös lankajätteet ja garnetoidut jätteet ja lumput)
- Kookoksen rohtimet, kampaajätteet ja jätteet (myös lankajätteet ja garnetoidut jätteet ja lumput)
- Abacan (manillahamppu tai Musa textilis Nee) rohtimet, kampaajätteet ja jätteet (myös lankajätteet ja garnetoidut jätteet ja lumput)
- Rami- ja muiden kasvitekstiilikuitujen rohtimet, kampaajätteet ja jätteet (myös lankajätteet ja garnetoidut jätteet ja lumput), joita ei ole mainittu muualla tai jotka eivät sisälly muuhun kohtaan
- Tekokuitujätteet (myös kampaajätteet, lankajätteet ja garnetoidut jätteet ja lumput):
  - tekokuituiset
  - muuntokuituiset
- Käytetyt vaatteet ja muut käytetyt tekstiilituotteet
- Lumput ja leikkeet, side- ja purjelangan, nuoran ja köyden jätteet sekä loppuunkuluneet side- ja purjelangasta, nuorasta tai köydestä tehdyt tavarat:
  - lajitellut
  - muut

Eri EU-jäsenmailla saattaa olla omia tulkintoja siitä, millainen tekstiilijäte luokitellaan vihreäksi jätteeksi. On huomattava, että vaikka jätte Suomessa luokiteltaisiinkin vihreäksi jätteeksi niin vastaanottavalla maalla voi olla erilainen tulkinta asiasta.

Myös kansainvälisissä jätekuljetuksissa vaatimuksena on, että kuljettajat ovat rekisteröityneet jätekuljettajiksi. Suomalaiset kuljettajat ilmoittautuvat jätehuoltorekisteriin.

Asiasta löytyy lisätietoa SYKEN verkkosivuilta:

<http://www.ymparisto.fi/fi->

[FI/Asiointi luvat ja ymparistovaikutusten arviointi/Luvat ilmoitukset ja rekisterointi/Jatteiden kansainvaliset siirrot/Jatteiden vienti ja tuontiohjeistus/Vihrean jätteen siirto](#)

<http://www.ymparisto.fi/fi->

[FI/Asiointi luvat ja ymparistovaikutusten arviointi/Luvat ilmoitukset ja rekisterointi/Jatteiden kansainvaliset siirrot/Lomakkeet ja malliasiakirjat](#)

6. Lähteet

Aagard Truelsen & Jansen. 2017. Energi&Miljö. Legal assessment of the Criteria for Collectors seeking Certification pursuant to the Nordic Textile Re-use and Recycling Commitment. Version 9.1.2017 – Revised 23 March 2017. Luonnos.

Dahlbo ym. 2015. Tekstiilien uudelleenkäytön ja tekstiilijätteen kierrätyksen tehostaminen Suomessa. Suomen ympäristö 4/2015.

Harlin, A. 2017. VTT, TELAKETJU –Hanke. Sähköpostiviesti 15.12.2017.

HE. 2017. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta 14.11.2017.

http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Lainsaadanto_ ja_ohjeet/Ymparistonsuojelun_valmisteilla_oleva_lainsaadanto/Jatelain_muutos Viitattu 19.12.2017.

Heikkilä, P. 2017. VTT, TELAKETJU –Hanke. Sähköpostiviesti 19.12.2017.

RINKI. 2017. RINKI Oy hakee yhteistyökumppaneita kierrätystekstiilin keräämiseen –tiedote 13.11.2017. <https://rinkiin.fi/ajankohtaista/tiedotteet/yhteistyokumppaneita-kierratystekstiilin-keräämiseen/> Viitattu 17.11.2017.

Sahimaa, O. 2017. Kirjallinen tiedonanto 19.12.2017. Tieto on laskettu ympäristöministeriön rahoittamassa KEIKKA2-hankkeessa perustuen vuoden 2015 yhdyskuntajätetilastoon, KIVOn sekajätteen koostumistietopankkiin sekä Viitanen, L. ja Kumpula T. 2016. Sortti-asemien sekajäte - Pienen, suuren ja palamattoman sekajätteen määrä- ja laatututkimukseen HSY 19.2.2016.

Suomen Tekstiili ja Muoti ry. 2017. Tekstiilimateriaalit. Verkkosivut. <https://www.stjm.fi/toiminta-alueemme/tekstiilimateriaalit/> Viitattu 19.12.2017.

VTT. 2014. Jätetekstiilistä voi valmistaa jopa alkuperäistä parempaa kangasta. Verkkouutinen 15.6.2014. <http://www.vtt.fi/medialle/uutiset/vtt-j%C3%A4tetekstiilist%C3%A4-voi-valmistaa-jopa-alkuper%C3%A4ist%C3%A4-parempaa-kangasta> Viitattu 19.12.2017.

YM. 2013. Jätteen keräystoiminnan merkitseminen jätehuoltorekisteriin. Ympäristöministeriö, Ympäristönsuojeluosasto Muistio 5.4.2013. http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Lainsaadanto_ ja_ohjeet/Jatelainsaadanto/Ohjeet_ ja_oppaat

YM. 2016. Green deal –sopimukset. http://www.ym.fi/fi-FI/Ymparisto/Jatteet/Green_deal_sopimukset Julkaistu 14.11.2016. Viitattu 20.11.2017.

YM. 2017. Jätedirektiiveistä alustava sopu EU:ssa – uusia kunnianhimoisia kierrätystavoitteita jätteille. Ympäristöministeriön tiedote 18.12.2017. [http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Jatedirektiiveista_alustava_sopu_EUssa_\(45460\)](http://www.ym.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Jatedirektiiveista_alustava_sopu_EUssa_(45460)) Viitattu 19.12.2017.